

Helena Rakovec

VAHOVA DOMAČIJA

Domačija pri Vahu, ki leži na robu ravne police med Jermanom in Hladnikom, je nastala iz Kocjanove domačije. Obsega stanovanjsko hišo ter hlev za govedo, drobnico, prašiče in kokoši. Zgornji del hleva je namenjen spravilu sena. Na dvorišču je tudi drvarnica. Pod kmetijo v 'grabnu' je pajštva, ki danes sodi h kmetiji.

Vahova domačija (foto: Aleksandra Ažman, fototeka GMJ)

Polja se razprostirajo na travnati ravnini, vzhodno od domačije, proti hudourniku Hladnik. Senožeti imajo prav tako na drugi strani Srednjega Vrha ob Kocjanovih senožetih pri karavli. Njihove senožetne planine so še v Hudih hlevih in na visoki Vahovi planini nad Trato ob poti v Za Lepi vrh.

*Ljubo Ravnikar, Vahova domačija
(hišni arhiv Vahove domačije)*

Vahova kmetija je nedvomno nastala iz Kocjanove kmetije. Najstarejši nam poznan Vahov gospodar je Gregor Lach, ki je zapisan v kranjskogorskem urbarju iz leta 1755–1773.⁷⁶ Priimek Lach je bil zapisan tudi v kranjskogorski mrliški knjigi leta 1777, ko je plaz v Doliču zasul 8 moških, med njimi tudi Vahovega gospodarja Mateja Vaha (v knjigi imenovan Matej Lah), starega 65 let, ter sinova Antona, ki je bil star 29 let, in Primoža, starega 24 let.⁷⁷ Ta nesreča je usodno posegla v rodovnik Vahove družine, ker se priimek zaradi te nesreče ni prenašal naprej. V kroniki Josipa Volca o Kranjski Gori je zapisano, da je leta 1851 umrla vdova Helena Smuk, stara 90 let, iz Srednjega Vrha 8. V njej tudi piše, da se je leta 1881 na poti v Srednji Vrh smrtno ponesrečil Alojz Smuk, tudi iz Srednjega Vrha 8, torej Vahov. To pomeni, da se je po nesreči v Doliču pri Vahu oprijel priimek

⁷⁶ Hlebanja, Hlebanjev rod skozi stoletja: v Srednjem Vrhu, Ljubljana, 2006, str. 33.

⁷⁷ Hlebanja, Hlebanjev rod skozi stoletja: v Srednjem Vrhu, Ljubljana, 2006, str. 54.

Smuk. V zemljiški knjigi za Srednji Vrh iz leta 1827 je za Vahovo posest navedeno domače ime Vach, kot gospodar pa Thomas Smuk.

Po zbranih podatkih iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani je razbrati, da sta imela Tomaž Smuk in Marija Makovic sinova Simona, ki je bil rojen leta 1834, in Alojza, ki je bil rojen 11. junija 1822 in umrl 4. novembra 1881.

Alojz Smuk je bil gospodar na Vahovi kmetiji. Poročen je bil z Gertrudo Košir, s katero sta imela 9 otrok. Najstarejša je bila hči Marija, rojena 6. decembra 1850; Neža, rojena 20. novembra 1852 in umrla 20. novembra 1925; Janez, rojen 25. decembra 1853 in umrl 26. septembra 1931; Jožef, rojen leta 1854 in umrl leta 1858 (star 4 leta); Uršula, rojena 1. oktobra 1857 (poročila se je pri 20-ih letih z vojakom Johanom Mežikom iz Stare Loke); Helena, rojena 7. junija 1860 in umrla 12. maja 1938; Apollonia, rojena 21. junija 1864; Marianna, rojena 23. junija 1865 in umrla 18. junija 1924 v Zagrebu kot redovnica usmiljenka; ter Franc de Paula, rojen 19. marca 1867.

Od devetih otrok je gospodarstvo na kmetiji pri Vahu prevzela Neža Smuk. Leta 1877 se ji je rodila hči Uršula (oče ni znan). Neža se je leta 1880 (stara 28 let) poročila z Janezom Lavtizarjem (star 40 let) iz Podkorena in prevzela priimek Lavtizar.

Hči Uršula Smuk, samska hči in posestnica, se je leta 1902 poročila z Janezom Robičem, ki je bil posestnikov sin iz Gozda 25, živel pa je kot gostač v Logu 3. Tako je na Vahovo domačijo prišel priimek Robič, ki se je obdržal do danes. Nekaj časa sta živela v Logu. Rodilo se jima je 5 otrok: najstarejši

je bil Janez, rojen 2. februarja 1902 in umrl 25. julija 1961 na poti v Srednji Vrh; Marija, rojena 8. decembra 1906, poročena z Janezom Blenkušem in umrla 21. februarja 2001 na Jesenicah; Ana, rojena 1. avgusta 1909 in umrla 7. septembra 1909; Jožefa, rojena 11. decembra 1914, poročena Magušar, in umrla 1. marca 1987; ter Jože, rojen 16. novembra 1916 in umrl 12. maja 1987.

V Srednjem Vrhu je v tem obdobju gospodarila Neža Lavtizar. Ko je leta 1925 umrla, je kmetijo podedovala hči Uršula Robič, ki se je z družino preselila iz Loga v Srednji Vrh. Nekaj časa so živeli pri Vahu v Srednjem Vrhu, potem pa je mati Uršula v Kranjski Gori kupila pritlično hišo. Pozneje so jo povečali in odprli penzion Škrlatica.

Kmetijo v Srednjem Vrhu je podedoval najstarejši sin Janez Robič. Mati Uršula se je z možem in tremi otroki (Marijo, Jožefo in Jožem) preselila v Kranjsko Goro v penzion Škrlatica, ki je bil pozneje nacionaliziran. Uršula in Jože sta se vrnila v Log, Marija in Jožefa pa sta šli k Petacu. Po petnajstih letih so hišo dobili nazaj ter jo razdelili med otroke (Marijo, Jožefo in Joža).

Janez Robič, gospodar na Vahovi kmetiji, je bil rojen 2. februarja 1902. Umrl je 25. julija 1961, ko je padel na poti v Srednji Vrh. Poročil se je 7. julija 1931 s Frančiško, rojeno Mertelj (1. 4. 1908 – 18. 7. 1998), prav tako iz Srednjega Vrha (po domače Jurežova Franca).

Vahova hiša je bila med 2. svetovno vojno uporna proti nemškim okupatorjem. Janeza so spomladi leta 1944 Nemci prišli aretirat na dom, vendar mu je uspelo pobegniti skozi hlev. Pridružil se je

Janez Robič (hišni arhiv Vahove domačije)

Anka Robič (hišni arhiv Vahove domačije)

partizanom, ženo Franco pa so poslali najprej v zapor v Begunjah, nato pa v koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Ta čas je kmetijo vodila Janezova sestra Marija (po domače Mina).

Janez in Frančiška sta imela tri otroke: Jožefo, Friderika in Anko. Jožefa je bila rojena 9. marca 1931, umrla pa 1. septembra 2005, ko se je smrtno ponesrečila v Klomi. Poročila se je z Ilijem Paveličem in si ustvarila dom v Gozdu - Martuljku. Imata hčerko Mirjam.

Anka se je rodila 7. maja 1950. Poročila se je z Janezom Ražnom iz Bohinja. Imata dve hčerki, Barbaro in Urško, dom pa si je ustvarila v Ljubljani.

Po očetovi smrti je gospodarstvo prevzel sin Friderik Robič, ki se je rodil 26. avgusta 1933, po domače Vahov Fric. Poročil se je z Angelco (rojeno Selšek) s Sela pri Mirni na Dolenjskem, ki se je rodila 11. maja 1938. Imata štiri otroke: Janeza, Branka, Heleno in Mirka.

Najstarejši sin Janez se je poročil z Nevenko iz Maribora, kamor se je tudi preselil. Imata sina Nejca.

Drugi sin Branko ima tri otroke. Najstarejšega Aljaža in z ženo Jožico s Čateža pri Trebnjem še Urha in Emo. Dom sta si ustvarila v Gozdu - Martuljku. Helena se je poročila s Simonom Rakovcem iz Struževega pri Kranju, kjer si je tudi ustvarila dom. Imata štiri otroke: Karolino, Janeza, Jakoba in Anamari.

Najmlajši sin Mirko živi v Srednjem Vrhu in ima sina Anžeta z Mojco.

Na Vahovi kmetiji se ukvarjajo z živinorejo, do leta

2016 tudi z oddajo mleka. V hlevu imajo krave, teličke, mlado govedo in ovce. Za svojo oskrbo na vrtu pridelajo vso zelenjavo, na njivi pa krompir. Včasih so imeli veliko več ovc, ker pa zaradi napadov medveda ni več možna paša prosto po planinah nad Srednjim Vrhom, se je ovčja čreda več kot prepolovila. Ovce ostanejo doma tudi poleti, občasno se pasejo, vendar le v bližini hleva. Goveja živina pa se poleti še vseeno pase na planinah nad Srednjim Vrhom, vse do avstrijske meje.

Živine je v hlevu več, kot pridelajo krme na domačih travnikih, zato imajo veliko večino travnikov za košnjo v najemu v Gozdu - Martuljku, nekaj v Kranjski Gori in celo na 12 kilometrov oddaljeni Poljani (v bližini korenkega mejnega prehoda).

Košnja na Vahovi kmetiji poteka skoraj vse poletje. Najprej pokosijo polje okoli domače hiše v Srednjem Vrh, potem na najetih poljih v Gozdu - Martuljku, nato pa še v senoženjih in Hudih hlevih. Senožeti so strmo pobočje pred Merklnovokmetijo, kjer je še veliko ročnega spravila, nekatere dele pa pokosijo s kosilnico za gorsko košnjo. Obračajo, grabijo in spravljajo z grabljami in vilami. Seno na oddaljenem terenu naložijo z vilami na ponjavo, ki jo po bregu privlečejo do poti. Nato ga naložijo na voz in odpeljejo domov. Hudi hlevi so senožen, ki je od Srednjega Vrha v smeri avstrijske meje oddaljena skoraj uro hoda, s traktorjem pa malo manj, saj je pot zelo strma, kamnita in nevarna. Za spravilo sena v Hudih hlevih uporabljajo kosilnico za gorsko košnjo, koso, grablje, vile, ponjavo (za vleko sena iz pobočja do voza) in voz z lesenimi stranicami (po domače kripa). V

Hudih hlevih so včasih kosili vsi Serjani, danes pa le še Kocjanovi in Vahovi. V Hudih hlevih in drugih senoženjih kosijo samo enkrat, saj trava v tem delu raste bolj počasi. Velikokrat se zgodi, da je v času košnje precej že popaseno od divjadi ali pa kakšne druge živine (govedo, ovce), ki zaide na travnik. Tudi divji prašiči so pogosti obiskovalci, ki naredijo veliko škode, predvsem zrijejo travnik, ki potrebuje nekaj let, da je spet primeren za košnjo.

Poleti je precej goveje živine na paši zunaj doma, jeseni se pasejo doma na polju in v Gozdu - Martuljku na najetem Robičevem polju. Pozimi pa se hlev napolni do zadnjega kotička, zato morajo imeti dovolj krme, da živina prezimi.

Vahova hiša je zgrajena iz kamna, stara verjetno okoli 300 let in nič izolirana, zato je treba za zimo pripraviti veliko drv. Nažagati je treba drva za štedilnik, krušno in centralno peč za ogrevanje hiše. Danes na Vahovi kmetiji gospodari Friderik Robič, ki želi, da bi nekdo prevzel tako dobro peljano kmetijo.

Friderik Robič (hišni arhiv Vahove domačije)